

SOCIAL- MEDICINSK LITTERATUR

Den första nordiska läroboken i socialmedicin

AXEL STRØM. *Lærebok i sosialmedisin*,
Liv og Helses Forlag, Oslo, 1956.

Vårt samhälle blir allt mer komplicerat. Har man misantropiska tendenser kanske man kan säga att samhället är en organisation, som skapar nya organisationer för att organisera den desorganisation, som redan existerande organisationer organiserat.

Vetenskapliga upptäckter, industrialisering och urbanisering har höjt levnadsstandarden i oerhörd grad om standarden mätes i materiella nyttigheter och tjänster. Men denna utveckling har skapat nya problem — från trafikolycksfall över radioaktivitet till allmän psykisk stress — och ökat behoven av och kraven på service, inte minst medicinsk sådan.

Det har också allt mer kommit att bli en samhällets uppgift att tillhandahålla denna service. Samhället har ingripit med lagstiftning och socialt trygghetssystem, sjukhus, s. k. rehabiliteringsinstitutioner, barna- och mödravårdscentraler, läkare i öppen vård o. s. v.

Hur hela detta socialmedicinska system fungerar och hur det ömsesidiga förhållandet mellan samhälle och hälsa ser ut, därom vet man ytterst litet. Man vet inte ens om systemet inte ibland — eller delar av det — kan motverka sitt eget syfte.

Att vetenskapen inte längre kan undandra sig delaktighet i ansvaret för hur dess resultat behandlas och utnyttjas, kan kanske sägas ha fått en blygsam avspiegling i att begreppet socialmedicin har börjat växa fram. Själva termen är något mer än 100 år gammal, men det är först i början av det 20. århundradet, som socialmedicinen börjar skymta som akademiskt ämne. I vårt land har socialmedicin just nu blivit ett — stort — undervisningsämne i läkarutbildningen.

Vad är då socialmedicin?

Den frågan försöker professorn i socialmedicin vid universitetet i Oslo Axel Strøm besvara i det inledande avsnittet av sin *Lærebok i sosialmedisin* (Liv og Helses Forlag, Oslo 1956). Han kommer fram till att socialmedicinen sysselsätter sig med det ömsesidiga förhållandet mellan samhälle och hälsa. Det är en vid definition, men det är svårt att kunna tänka sig en annan. Han framhåller också, hur socialmedicinen griper över på andra medicinska fack och på fack utanför medicinen, som teori på samhällsvetenskaperna och som praktik på det sociala arbetet i samhället.

Bokens första del, som omfattar c:a 70 sidor, handlar om individ, hälsa och samhälle, alltså allmän socialmedicin.

Andra delen, drygt 300 sidor, behandlar hälsa och samhälle i Norge.

För svenska läsare är det den första delen, som erbjuder mest av intresse, då den andra delen stundom upptar för Norge helt speciella spörsmål, beträffande lagstiftning m. m. Även denna del innehåller dock mycket av allmän klagörande karaktär. Så t. ex. då författaren på tal om institutioner för rehabilitering ("attföring") räknar arbetsträningen såsom självklart hörande till den medicinska behandlingen.

Utan att det direkt utsäges, blir man gång på gång under läsningen av boken påmind om i hur stor utsträckning socialmedicin kan sägas vara detsamma som socialpsykiatri. Man får här bekräftat vad man så ofta som rehabiliteringsläkare erfarit, nämligen att patientens fysiska handikap som regel inte är det avgörande arbetshindret. Psykisk insufficiens eller/och psykisk pålagring är de faktorer, som verkligen begränsar arbetsförmågan. I en tabell, avsedd som "Ledetråd ved sosialmedisinske klinikker" (sid. 68) finns det inte många moment, som ej kan betraktas som psykiatriska.

Begreppet hälsa sett från samhällets synpunkt är alltså förvånansvärt ofta detsamma som mental hälsa. Anmärkningsvärt är även hur begreppet hälsa kommit att vidgas från att gälla individen till att omfatta även samhället — "samfunnets mentale helse".

Ett genomgående drag i professor Strøms överskådliga och medryckande framställning är betoningen av det urbaniserade och industrialiserade samhällets påfrestningar på individen. Genomgående är också hur han framhåller samhällets ansvar inför denna process och hur han yppar en fin medkänsla för de svagare och sämre lottade i samhället.

Professor Strøms bok är ett välkommet bidrag till att konkretisera diskussionen om socialmedicinens innehåll, och i vårt land, där socialmedicinen nu söker sin form, ger boken möjlighet till konturer och linjer i det diffusa.

Framställningen ger också exempel på att en lärobok inte behöver vara tråkig. I diskussionen om det svårdefinierbara begreppet hälsa finner man bl. a. "en definisjon — som verkligen ikke er dårligere enn mange andre —: 'Helse er når vekkerklokken ringer og du spretter opp og skriker Endelig!'"

Man skulle vilja rekommendera svenska medicinare och socialarbetare att pröva sin socialmedicinska hälsa med professor Strøms bok som väckarklocka.

Per-Erik Fries

Kirurg och novellist

JAMES HARPOLE:

En kirurgs arv Natur och Kultur, 1956

Pris häft. 19: 50, inb. 24: —.

Då den unge James Harpole av sin förhoppningsfulle fader togs med till en frenolog spåddes han en karriär som läkare, historiker eller romanförfattare. Hur det nu kom sig tycks frenologerna ha träffat rätt. Ty av James Harpoles nu utgivna memoarer, "En kirurgs arv", framgår med önskvärd tydlighet, att han är en läkare av rang med ett omfattande inte bara medicinskt utan även historiskt kunnande, vilket han på ett lättillgängligt och oftast fängslande sätt skyndat att delge sina läsare.

Bokens första kapitel, vari James Harpoles väg via universitet och sjukhustjänstgöring fram till egen praktik vid Harley Street skildras, väcker dock inte det intresse hos läsaren som författaren synes ha för ämnet. Intressantare blir det däremot, när författaren övergår till att berätta om olika fall i sin praktik, om krigstjänstgöring under första världskriget i Serbien och under andra i det blitzhärjade London och om de rekordartade framsteg, som den medicinska vetenskapen gjort under de senaste årtiondena. Vissa "noveller" står i dramatisk spänning icke detektivberättelserna efter.

Spänningen blir inte mindre av att man vet att kriminalkommisarien i författarens gestalt i allmänhet brukar lyckas avslöja den potentiella mördarens — sjukdomens — identitet innan den hunnit fullborda sitt dåd. Man uppskattar också det osentimentala, sakliga sätt med vilket ämnena behandlas. Boken kan rekommenderas, dock icke för personer med Jerome Jeromes läggning, vilken efter genomläsning av en läkarbok fann att han hade alla däri beskrivna sjukdomar med undantag för vatten i knäna.

B. B.

Barn och barnhem

SVENSKA FÖRENINGEN FÖR PSYKISK
HÄLSOVÅRD: Mitt barn skall till barn-
hem. Pris 75 öre.

I sin småskriftserie har Svenska Föreningen för Psykisk Hälsovård i dagarna gett ut ännu en liten tilldragande folder "Mitt barn skall till barnhem".

Denna lilla skrift bör bli till stor hjälp för socialarbetare, distriktsköterskor och andra — den kan delas ut till mödrar, som på grund av sjukdom eller andra olyckliga sociala omständigheter är nödsakade att lämna sitt barn till barnhem för längre eller kortare tid. Den råder mamman om vad hon skall säga till barnet, hur hon skall förklara att barnet måste bort till ett annat hem för en tid, den ger värdefulla tips om vad barnet skall ha med sig, hur man skall göra skilsmässan lättast, hur man skall ställa sig till besök under vistelsen på barnhemmet och inte minst viktigt: hur man skall arrangera hemkomsten!

Många goda råd är samlade på de tre uppslagen; huvudparten av det är tillämpligt även på barn, som skall in till sjukhus för en observationstid eller för en operation. För mödrar även i den situationen bör denna skrift därför vara till stor hjälp. Man vill hoppas, att denna småskrift — liksom de andra i serien — skall få en stor spridning.

Ragnar Berfenslam